

4

Čo sa považuje za originálne?

Všetci študenti sa zamýšľajú nad štandardmi, podľa ktorých ich budú hodnotiť. Mnohí študenti, ktorí začínajú pracovať na výskumnej štúdiu, túžia byť „originálni“. Či ide o výskum v rámci doktorandskej, diplomovej alebo iba skromnej bakalárskej práce, „originalita“ je pre mnohých cieľom, ale zároveň môže byť kritickým štandardom, ktorý skúšajúci uplatnia, aby ich porazili!

Takéto obavy vznikajú pri nedostatku vedomostí o tom, čo sa očakáva na ďalšom, „vyššom“ stupni vzdelávania. Z tohto hľadiska hovoríme o bežnej skúsenosti, ktorú získame, keď postúpime na ďalší stupeň na akomkoľvek rebríku.

Mnoho sociálnych prechodov sa spája s rituálmi prechodu a vzdelanie nie je výnimkou. Na stredných školách v Anglicku, po 16. roku života, vstupuje človek na šiesty stupeň, kde sa od neho očakáva, že sa bude úzko špecializovať a stane sa samostatnejším a menej závislým na pomoci druhých. Na škole, kam som chodil ja, sa chlapci, ktorí práve vyrástli z chlapčenských nohavíc, zrazu ocitli na šiestom stupni pred učiteľom, ktorý ich oslovoval „páni“. Obzerali sme sa po triede, no oslovenie bolo napodiv určené nám.

Tento proces sa v určitej podobe opakuje na celom svete aj vtedy, keď začínate bakalárske štúdium na univerzite. Vtedy sa zdá, že ste skutočne sami na to, aby ste si poradili s neznámymi novými kritériami posudzovania výkonu bez akejkoľvek zjavnej opory. Stávate sa v oveľa väčšej miere pánom svojho času a musíte sa sami rozhodnúť, koľko času strávite v knižnici, v počítačovom centre – alebo, na britských univerzitách, v bare študentskej rady.

O to horšie to je potom, keď sa prihlásite na magisterské alebo doktorandské štúdium. Všetko, s čím ste mohli počítať v minulosti, sa zrazu rozplynulo. Už nie ste viac vynikajúcim študentom, ale iba jedným z mnohých študentov, z ktorých pravdepodobne každý dosiahol dobré výsledky v rámci bakalárskeho štúdia. V minulosti boli skúšky na univerzite záhadou, ktorú ste rozlúštili. Aj keď vás aj teraz môžu čakať ďalšie písomné skúšky, viete, že to nie je hlavný spôsob, ktorým vás budú hodnotiť.

Prechod z bakalárskeho až na doktorandské štúdium do určitej miery uľahčuje ponuka kurzov pre doktorandov v prvom ročníku, z ktorých mnohí už absolvovali magisterské štúdium. Mnohých začínajúcich doktorandov však budú pravdepodobne sužovať hlodajúce pochybnosti. „Máte na to?“ Predovšetkým, máte schopnosť byť „originálny“? Alebo je „originalita“, ako mnoho vecí v súčasnosti, niečo, čo sa môžete naučiť?

ORIGINALITA

Originálny: nie odvodený, skopírovaný, napodobený alebo preložený z niečoho iného; pôvodný; tvorivý; svojrázny z hľadiska vynaliezavosti (podľa *Chambers English Dictionary*, 1990).

Hľadanie pomoci v slovníku, čo znamená „originalita“, má svoju pozitívnu aj negatívnu stránku. Nemáte v úmysle od nikoho odpisovať, preto by ste nemali mať problém so splnením uvedenej „negatívnej“ definície „originality“: vaša práca nebude „odvodená, skopírovaná, napodobená alebo preložená z niečoho iného“.

Ale čo s „pozitívnymi“ zložkami „originality“? Môžete byť „pôvodný; tvorivý; svojrázny z hľadiska vynaliezavosti“? A pretože Rogetov *Thesaurus* navyše spája „originalitu“ s „nápaditosťou“, máte talent byť „nápaditý“?

Nech odpoviete na tieto otázky akokoľvek, budete mať problém! Ak nebudete mať pocit, že vaše myslenie je obzvlášť „pôvodné“, „tvorivé“, „vynaliezavé“ a „nápadité“, utrápate sa starosťami, či máte na to, aby ste realizovali hodnotný výskum. Ak si naopak v týchto otázkach veríte, je veľmi pravdepodobné, že podceňujete to, čo sa predpokladá pri týchto prívlastkoch.

Ak pochybujete o mojich slovách, pozrite si recenzie kníh v nejakom časopise z vašej oblasti. Potom si už hádam nebudete myslieť, že tu píšem tieto slová nadarmo. A pamätajte, že mnohé z recenzovaných kníh napísali uznávaní vedci, ktorí už dávno absolvovali doktorandské štúdium.

Ak sa práce uznávaných vedcov často nehodnotia ako „pôvodné“, „tvorivé“, „vynaliezavé“ a „nápadité“, akú šancu máte vy? Odpoveď je prekvapujúca: nepredstavuje to pre vás žiadny problém.

Takéto prívlastky používajú hodnotitelia úspešných dizertačných prác iba zriedka. Väčšina dizertácií nepredstavuje nič iné než poctivú a dobre vykonanú prácu. Časté používanie slova „originalita“ by určite znížilo uznávanosť akademického hodnotenia. Dokonca aj laureáti Nobelovej ceny nikdy nezabudnú vysloviť pochybnosti o svojej domnej „genialite“. Namiesto toho sa často zmieňujú o podpore zo strany svojich výskumných tímov a o Edisonovom aforizme: „Genialitu tvorí jedno percento inšpirácie a deväťdesiatdeväť percent potu“ (pozri Mulkay, 1984).

Ako zdôrazňujú Phillipsová a Pugh, v rámci dizertačnej práce je „pôvodný príspevok k poznaniu“ veľmi zahmlený výraz: „Neznamená ohromný pokrok vpred, ktorý otrasie predmet v základoch“ (1994, s. 34). Kuhnými (1970) slovami, doktorandský výskum s najväčšou pravdepodobnosťou nespôsobí „posun paradigmy“ v príslušnej disciplíne. Doktorandský výskum, ako tvrdia Phillipsová a Pugh, skôr preukazuje, či ste dobre pochopili, ako sa bežne robí výskum vo vašej oblasti (t. j. či viete robiť to, čo Kuhn nazýva „normálna veda“).

Čo to znamená v praxi? Okrem iného to môže znamenať:

vykonanie syntézy, ktorú ešte nikto neurobil; použitie už známeho materiálu, ale s novou interpretáciou, poskytnutie nových dôkazov pre známu tému ... [a] príspevok k poznaniu spôsobom, akým to predtým ešte nikto neurobil (1994, s. 61–62).

Phillipsová a Pugh teda tvrdia, že doktorandská práca je menej o „originalite“ a viac o preukázaní toho, že ste „plne profesionálny výskumník“ (1994, s. 19). To následne vyžaduje, aby ste preukázali:

- že máte niečo, o čom chcete hovoriť a čo vaši kolegovia budú chcieť počúvať,
- že „viete, čo sa skúma, o čom sa polemizuje, píše a publikuje vo vašej akademickej komunite na celom svete“ (1994, s. 19).

Z toho vyplýva záver, že na dizertačnú prácu je najlepšie nazerať ako na učňovské roky pred prijatím do vedeckej komunity. To znamená, že:

nerobíte výskum pre výskum; robíte výskum preto, aby ste preukázali, že ste sa naučili, *ako* robiť výskum podľa plne profesionálnych štandardov (1994, s. 20).

„PROFESIONALITA“

„Originalita“ je iba jedno zo štyroch kritérií, ktoré musia skúšajúci na londýnskej univerzite hodnotiť. O každom, kto obhajuje PhD. na londýnskej univerzite, musia skúšajúci podať tieto informácie:

- že práca je skutočne prácou kandidáta,
- že práca predstavuje nesporný príspevok k poznaniu príslušného predmetu a poskytuje dôkaz originality *odhalením nových skutočností* alebo uplatnením *nezávislej kritickú moci* (zdôraznil som ja),
- že práca bola uspokojivo literárne odprezentovaná,
- že práca je vhodná na publikovanie ... v podobe, v ktorej bola odovzdaná, alebo v skrátenej či upravenej podobe.

Napriek letnému spomenutiu „originality“ v druhom bode hovoria všetky tieto kritériá o profesionalite. Zaoberať by sme sa mali iba druhým kritériom: odhalením nových skutočností a uplatnením nezávislého kritického myslenia.

„Odhalenie nových skutočností“ ako také je vo väčšine spoločenských vied iba zriedka dôležitým alebo dokonca žiadaným kritériom. V prírodných vedách možno môže doktorand pracujúci na výskume objaviť novú látku alebo proces a môže sa mu dostať uznania. Ale z vlastnej skúsenosti viem, že o kvalitatívnych dizertačných prácach sa dá iba málokedy tvrdiť, že odhalili nové „skutočnosti“. Vlastne, ak by aj odhalili, s najväčšou pravdepodobnosťou by ich privítali s reakciou: „A čo?“

Povedzme, napríklad, čo taká dizertačná práca tvrdí: že odhalila u určitej skupiny presvedčenia alebo prejavy správania, ktoré boli dovtedy neznáme. Každý naslovzatý skúšajúci by sa ich opýtal: „Prečo, preboha, by malo záležať na tom, že to tak je?“ Inými slovami, aký analytický alebo praktický význam pripisujeme tomuto „zisteniu“?

Kladenie otázok tohto typu *neznamená*, že skúšajúci je náročný. Ako tvrdím v 6. kapitole, každé vedecké zistenie sa má vždy posudzovať vo vzťahu k teoretickej perspektíve, z ktorej je odvodené a ku ktorej môže prispieť.

To znamená, že hoci „fakty“ nikdy nie sú nezaujímavé, svoj význam nadobúdajú vďaka teoretickým perspektívam, z ktorých pramenia a ku ktorým prispievajú. Z toho vyplýva, že hlavným kritériom posudzovania vašej práce bude „uplatnenie nezávislého kritického myslenia“.

Ako vyhoviete tomuto kritériu? Ak profesionalita spočíva v prejavení nezávislého kritického myslenia, v čom spočíva tajomstvo nezávislosti, kritickosti a profesionality?

NEZÁVISLÉ KRITICKÉ MYSLENIE

Vo výskume zvyčajne platí, že v skutočnosti neexistuje tajný alebo magický proces, ktorý je potrebné odhaliť. V kapitole 2 sme videli, že výskumy Georgie, Sety a Vicki predstavovali poctivú, dobre vykonanú prácu. Aj keď príležitostne možno vyskakovali z kúpeľa a kričali „heuréka“, väčšinu času dreli a pracovali na dobrej profesionálnej analýze a stretávali sa s prekážkami, aj s príležitosťami.

S využitím ich skúseností a z prác ďalších študentov, ktorým som bol školiteľom, popíšem teraz tri postupy, ktoré prispievajú k úspešnému prejaveniu „nezávislého kritického myslenia“:

- Rozpracovanie konceptu alebo metodológie,
- kritické uvažovanie o vlastnom prístupe,
- ďalšie rozpracovanie už existujúceho výskumu.

Rozpracovanie konceptu a/alebo metodológie

V roku 1997 Paul Acourt dokončil teoretickú dizertačnú prácu o objavení sa a zdanlivom zmiznutí diskusie o „pokroku“ v spoločenskovednej literatúre. Vyzbrojený dobre podloženou argumentáciou o analytickom a praktickom význame takéhoto konceptu dokázal presvedčiť skúšajúcich o svojom „nezávislom kritickom myslení“.

Mnoho dizertačných prác v spoločenských vedách má empirickejší obsah. Georgia a Seta pracovali s konceptmi a metodológiou, ktoré použil sociológ Harvey Sacks pri skúmaní procesu deskripcie. Georgia pracovala so záznamami z univerzity ďalšieho vzdelávania a Seta analyzovala odporúčacie listy a interview zozbierané v centre pre liečbu alkoholizmu.

O pätnásť rokov skôr uplatnil Geoffrey Baruch (1981) ten istý prístup (analýzu kategorizácie príslušnosti) na prepisy a rozhovory s rodičmi handicapovaných detí. Tak ako Georgia a Seta, aj on preukázal schopnosť pracovať a robiť pokroky so Sacksovým odborným prístupom.

Georgiu, Setu a Geoffreyho bežným spôsobom ovplyvnili záujmy a zbehlosť ich školiteľov. V mojom prípade išlo o dlhodobý záujem o rozširovanie povedomia o Sacksovom diele (pozri Silverman, 1998a).

Moji ďalší dvaja úspešní absolventi doktorandského štúdia pracovali s konceptmi a metodológiou subdisciplíny, ktorú Sacks založil. Ako sme videli v 3. kapitole, analýza konverzácie skúma reč v rámci interakcie. Analýzu konverzácie čiastočne využil Barry Sandywell vo výskume o tom, ako sa matky rozhovoria v reakcii na hlasové prejavy svojich detí, ktorý robil v sedemdesiatych rokoch 20. storočia. O dvadsať rokov neskôr Anssi Peräkylä (1995) na základe svojej analýzy archívu videozáznamov z poradenských stretnutí s ľuďmi chorými na AIDS rozvinul spôsob, akým sa v rámci analýzy konverzácie vysvetľuje „inštitucionálna“ rozprava.

Samozrejme, v spoločenských vedách existuje široký a bohatý prúd konceptov a metodológií a práce mojich študentov vyjadriť túto šírku reflektovaním mojich záujmov o procesy jazyka a reprezentácie. Kobena Mercer (1990) využil niektoré myšlienky z francúzskej semiotickej tradície v rámci výskumu prejavov anglického politika Enocha Powella. Súvisiace koncepty foucaultovskej analýzy diskurzu použila Mary Fraserová (1995) vo výskume reprezentácií detí v britských časopisoch pre opatrovateľov.

Vo všetkých týchto prípadoch mohli dizertačné práce oprávnene tvrdiť, že prispeli k rozpracovaniu konceptov, pretože ich prístup bol podložený teóriou.

Kritické uvažovanie o vašom prístupe

Ako sme videli v kapitole 2, Georgia aj Seta, vzhľadom na ich predchádzajúcu skúsenosť psychoterapeutky a kvantitatívnej výskumníčky, pôvodne navrhovali dosť odlišné prístupy. Takéto zmeny v uvažovaní nie sú nevyhnutné, no sú dosť pravdepodobné, ak má váš školiteľ iné intelektuálne pozadie ako vy. Ako som však poznamenal v kapitole 2, iba netvorivo pracujúci bifloši sa slepo prispôbujú rozmarom svojho školiteľa. Ani Georgia, ani Seta neprijali nový prístup úplne nekriticky.

O desať rokov skôr vymyslela Gill Chapmanová (1987) nezvyčajný spôsob uplatnenia nezávislého kritického myslenia. Po prediskutovaní pestrej škály možných spôsobov, ako analyzovať zvukové záznamy zo stretnutí zdravotných sestier, rozhodla sa experimentovať so širokou škálou konceptov a metodológií. Každá kapitola v empirickej časti jej dizertačnej práce takto predstavovala analýzu dát a zároveň kritické zhodnotenie použitého prístupu.

Ďalšie rozpracovanie už existujúceho výskumu

Nepokúšajte sa znovu vynájsť koleso! Hľadajte už existujúci výskum, ktorý v určitom ohľade odzrkadľuje vaše vlastné záujmy a tému. Potom si vymodelujte svoj výskum podľa tohto výskumu a rozpracujte niektorý jeho aspekt.

Samozrejme, s obmedzenými zdrojmi pravdepodobne nedokázate ponúknuť úplné „overenie“ zistení daného výskumu. Na základe starostlivej analýzy svojich dát

s obmedzeným rozsahom však budete môcť erudovaným spôsobom zhodnotiť jeho prístup a závery.

Niekedy môže predstavovať realistickejší model aj existujúca dizertačná práca. Stojí za to pripomenúť, že Seta aj Vicki využili ako model pre svoje výskumy už existujúce dizertačné práce, ktoré som viedol. Preto si na začiatku pozrite existujúce dizertačné práce vo svojej univerzitnej knižnici a ak je to možné, zamerajte sa na práce, ktoré viedol váš školiteľ.

POZNÁMKY NA ZÁVER

Posolstvom tejto kapitoly je, že úspešnosť dizertačnej práce nevyžaduje genialitu. Ak sa raz osvedčí, že úloha doktoranda spočíva v preukázaní profesionálnej kompetentnosti, potom zabudnite na chvíľu postávania pred zrkadlom, keď si lámete hlavu, či náhodou nevyzeráte ako Einstein, Keynes alebo Marie Curie!

V každom prípade si pravdepodobne sami po určitom čase uvedomíte tieto veci na základe reakcií vášho školiteľa na vašu prácu. Ako zdôrazňujú Phillipsová a Pugh (1994), túžba po originalite vlastného myslenia je zvyčajne otázkou iba niekoľkých prvých mesiacov. Potom sa tento problém stráca.

ZHRNUTIE

Študenti na všetkých stupňoch túžia byť originálni. Študenti bakalárskeho a magisterského štúdia sa však môžu uspokojiť s tým, že dokonca aj dizertačné práce sa zriedka hodnotia podľa originality. V rámci výskumnej dizertačnej práce znamená „originalita“ väčšinou vašu schopnosť prejať „nezávislé kritické myslenie“. V nadväznosti na to sa môže takéto myslenie prejať:

- 1 Rozpracovaním konceptu alebo metodológie,
- 2 kritickým uvažovaním o svojom prístupe,
- 3 ďalším rozpracovaním už existujúceho výskumu.

Ďalšie čítanie

Estelle Phillipsová a Derek Pugh podávajú v *How To Get a PhD* (2. vyd., Open University Press, 1994), v kapitolách 3–6, realistický, chápaný výklad o tom, čo sa vyžaduje k dosiahnutiu PhD. Ďalší užitočný výklad o tom, čo sa v rámci študentskej výskumnej činnosti považuje za „originalitu“, predstavuje *The Research Student's Guide to Success* od Pat Cryerovej (Open University Press, 1996), kapitoly 15–17.

Cvičenie 4.1

Pat Cryerová poukázala na to, že originalite v rámci výskumu môžeme porozumieť na základe analógie s výskumnou výpravou: „študent pracujúci na výskume je prieskumník a výprava predstavuje výskumný plán“ (1996, s. 145). Cryerová použila analógiu s výpravou, aby poukázala na rôzne významy „originálneho výskumu“.

Prehodnoťte každý z uvedených druhov originality z hľadiska prínosu pre váš výskum, a rozhodnite, ktorý z nich by mohol s najväčšou pravdepodobnosťou zodpovedať vašej práci:

- Originalita nástrojov, techník a postupov,
- originalita spočívajúca v skúmaní neznámeho,
- originalita spočívajúca v skúmaní nepredpokladaného,
- originalita z hľadiska použitia dát,
- originalita výsledkov,
- originalita z hľadiska vedľajších produktov (1996, s. 146–148).

K tomuto cvičeniu sa môžete v pravidelných intervaloch vracieť a prehodnocovať zmeny vášho nazerania na váš vlastný výskum.